

ASSZONY

Amikor a kórházban magamhoz tértem, balkarom béna, szájjem mosogatóvíz, az ápolónő egy levelet tolt a szemem elé. Ebben apád tudatja velem, hogy külföldre kellett utaznia

FIÚ

Az osztálytal ma rajzórán a Nemzeti Galériában jártunk. Egyszer csak a vörös Adler oldalba bökö, nézd, ott a faterod, mondja.

ASSZONY

Összetévesztette valakivel.

FIÚ

Nem tévesztette össze.

ASSZONY

Komolyan beszélsz? — Odamentél hozzá?

FIÚ

Volt a képek közt egy nagyméretű fotómonlász. Égő házak. Egy tigris, macsában templomtorony. A templomtorony óvszer. Színlakadémisták, amint egy reten párosával geometrikusan elhelyezve egyforma pőzban csokolózni tanulnak. Egy rakétán óvszer. Fénykép a Hold-expedícióról. A kép bal alsó sarkában egy középkorú nő látható; két páncélozott katonai autó a lábánál fogva kétféle tépi. Érted?

ASSZONY

Nem.

FIÚ

Egyik lába az egyik autohoz volt erősítve, a másik a másikhoz. Az autók rükkelve távolodhattak egymástól. A fénykép pillanatában a nő lábai már párhuzamosak voltak a földdel. Hogy a nő törzse a földre merőleges legyen, valaki fogta a hóna alatt. A nő iszonyatosan eltorzult képe mögött és fölött jól lehetett látni komoly, szinte áhitatos arcvonásait.

ASSZONY

Neeeeem!

FIÚ

Az egész osztály odasereglett. Nem megyek többé abba az iskolába.

ALATTVALÓ

Sohasem estem az irigység hibájába. Az irigy ember elcséréli né valaki mással a személyét vagy a szerepét. Maga fölül valaki mást, és arra vágyik, hogy lerángassa maga alá. Immár nem ő maga a mérce, hanem valaki más. En nem tűzők célokat magam elé, az a feladat tesz boldoggá, ami jut nekem. Minden pillanatban az lehetek, aki lenni akarok. Kire lehetnék irigy?

Egész életemben egyetlen embert irigyeltem: egy hírolvasónőt a televízióból. A televízió bemondoi mind rendkívül szabadok. Arcukat, gesztusaikat, egész lényüket átadják ellentétes tartalmú híreknek, egymással összeegyeztethetetlen kommentároknak. Mindnek testet kell adniuk, tehát egyikhez sem kötődhet a testük. Mindegy azonosulniuk kell, tehát semmivel sem azonosulnak. A kátonához hasonlatosak, aki parancsra bárkire-bármire lö, tehát nem foglya célpontjainak. Magam is éveig voltam tévé-hírbemondó. Közmegegyezésre és erőlködés nélkül láttam el feladatomat. Nem dagogtam és nem hadartam. Jól szabott ruhám lépést tartott a divattal, de nem igyekezett elébe sietni. Hajam önként váltalt fegyvelemmel látni engedte nyílegyenes választékomat. A pusztaulási hírnöke voltam, a remény követe. Értelmes látszatba öltöztettem a világ tébolyát. A jelentéktelen és a sorsdöntő eseményeknek egyforma fontosságot kölcsönöztem. Égbekialtó volt alázatos fölényem az eseményekkel szemben.

Egyszer, amikor épp nem voltam szolgálatban, ülök a képernyő előtt, és egyik fiatal kollégánomet bámulom. Vastag, puha ajka titokzatosan mosolyra görbül. „Az afrikai kontinensen” — hallom igéző hangját — „ennyi és ennyi millió embert éhhalál fenyeget.” Csontváz-csöppségek tűnnek fel a ké-

pen, puffadt fejecskék, kifacsarodott, fekélyes tagok. Kollégánom fellépett papírrjáról, egyenesen a szemembe, „A gyerekehalandóság” — folytatja dalmasan — „minden eddigi mértékét meghaladott.” Hatászsűnet, ígéretesen kacér pillantás, „Az Amnesty International jelentése szerint febrúr folyamán ennyi és ennyi politikai foglyot kínoztak halálra.” Alig észrevehetően elmosolyodik. „Villamos áram” — bűgja — „szexuális megszegés, a tagok pörkölése, a testvételekbe patkányokat lötnék...” Elcsavarom a készüléket. Erzem, a szabadságnak ezt a csücsét sohasem hódíthatom meg. Irigyen, kétségbeesetten megriom felmondólevelem. Ez volt életem egyetlen kudarcra.

ASSZONY

Álmaiddal kínoztál meg a leginkább. Reggelizőasztalnál míg a lánytojást kanalaztad. Vagy kis kortyokban itad a teát. Tárnyilagosan, szárazon beszéltél: „Ma egész éjjel legyeket fogtam, s az ablakon székentem tetemüket.” „Tizenkét tányér mákosnudlit ettem, később kiderült, hogy legyessusdi volt.” „Bekentem éjjel a fiunkat mézzel, reggelre belepték a legyek vastagon.” „Undorodtam a legyes álmaidtól, vissza-visszaszálltak nyolc-tíz változatban, de volt egy álmod, ezeknél is szörnyűbb, folytón visszatérő, s mindig ugyanúgy. — Ilyenkor reggel esikokra szabadtad a vajjas kenyereket, ezzel tunkoltad ki a lány tojást és közben elmesélted, hogy parkettra szögelted, négy lábánál fogva a kutyánkat, aztán a szomszédasszonyt, aztán a macskánkat, fiunkat majd engem. Jajszó nélkül álltunk, vér alig szivárgott, a kutyja nyávogott, ugatott a macska. Csukott ablakon át utcára hajítottad a kalapácsot és kitártad az ajtót. Tudtuk, nemsokára beárad a víz. Ajkunk elfehérrült, egy helyben vacogtunk, égnek meredt a szőrzet meg a haj, szörnyen kitágultak a dermedt pupillák, pocsolóyát izzadtunk magunk köré. Mindezt higgadtan adtad elő mintha nem is érdekelné a saját meséd. Epp két lánytojásnyi időt használtál el. Már betéve tudtam, mindig ugyanúgy mondtad. Kétség fogott el, hogy nem az én álmod-e.

ALATTVALÓ

Senki sem mondhatja, hogy saját akaratomból ártottam neki, ha nem állt érdekében. Használtam inkább, ha vesély nélkül tehettem, erre sajnos ritkán nyílt alkalom. Egyszer kihalásztam a tejből egy legyet. Egyszer vizgáltam egy hadirokkant levestére, amíg a klotyón ült. Egyszer visszabotam egy halat a folyóba. De a jószág: luxus, a bátorság pedig az ostobák erénye.

A történelemóránok az állam jóvendőbel polgárait uralkodói erényekre oktatták. Hahaha, Legény Nagy Sándorok, Napóleokok, Engem az élet korán rávezetett arra, hogy átlásak ezen az ostobaságon. Az én történelemtanáromat dr. Vetőnek hívták. Sárga csillagot viselt a mellén. Álltunk lakott, az első emeleten. Ablakunkkal szemben, az utca túloldalán, Achter úr irányította szolid fakereskedését. Achter úr fekete ruhát hordott, bal karján nyilaskereszt, övében pisztoly.

Most beszámoló életem sorsdöntő történelemórájáról. Achter urat egyetlen történelemkönyvünk sem említette meg. Achter úr becsongetett dr. Vetőhöz. Ez 1944 júliusában történt, napfényes délelőtti. En a gangon játszottam éppen. Ön doktor Vető? — kérdezte Achter úr. Az vagyok — felelte doktor Vető. Ön telefonon panaszt emelt ellenünk a kerületi rendőrkapitányságon? — kérdezte Achter úr. Panaszt emeltem — felelte doktor Vető.

Azt állította, hogy garázdálkodunk az utcán? Hogy törvénytelenül használjuk fegyverünket? — kérdezte Achter úr. Ezt állítottam — felelte doktor Vető. Es hogy az emberek szórakozásból lepuffantjuk? — kérdezte Achter úr.

Ezt állítottam — felelte doktor Vető. De hiszen ez szintiszla rágalom — mondta Achter úr, és leléte doktor Vetőt. — Ezt nem hagyom magamon száradni, mondta már elmenőben.

Fél évvel később Achter urat felakasztották a saját kirakalában. Ebből azt a tanulságot vontam le, hogy nemcsak a bátor ember együgyű, hanem a gyilkos is, ha nem parancsra öl.

Még korábban — nyolcéves lehettem — a Balatonnál nyaralva piócákat halásztam ki a part menti sásból. A gátul szolgáló köpkárkányon összegyűjtöttem vagy ötven darabot, aztán beszótam őket. Izmos testük elernyed, saját nyálkás zárlatjukban vonaglottak, némán, de én hallani véltem szaggatott üvöltésüket. Egy náddarabkával igazgattam őket, hogy le ne vessék magukat a köpkárkányról. Hihetetlenül szivósak voltak, fél óráig is elartott, amíg a só halakra mara őket. A műveletet azon a nyáron többször megismételtem. Buzgalmamat azaz indokoltam, hogy a pióca káros állat, az ember vérért szívja. Ma is büszke vagyok erre az indoklásra. Káros és hasznos — büszke vagyok a gyerekre, aki voltam. A káros elpusztítható — büszke vagyok. Már akkor készen álltam a hivatásomra. Az alattvaló nem lesz, hanem születik!

ALATTVALÓ

(többször megismélt, különböző hangfekvésekben) Az alattvaló nem lesz, hanem születik. En nem hadarok és nem dagogok. En nem hadarok és nem dagogok. En nem hadarok és nem da-dadadogggok. En nnnnem hha-ha-hadarok és nem da-dadadogggok. En nnnnem ha-ha-hadarok és (igen gyorsan) nem dagogok. (Igen gyorsan) En nem hadarok és (dadogva) nnnnem da-da. Előbb-utóbb természetesen nekem is kikézesítik a számlát. Lelkiismeretem tisztá. Valóra váltottam belső lehetőségeimet. Jól gazdálkodtam a rám bízott talentummal. A saját törvényeim szerint életem. Következéseiket nem lehet a pálysomra írni. Nem hadartam és nem dagogtam. Mégis attól tartok, hogy a kézbesítő túl nagy számlát hoz, nem bírom kifizetni. A tételek vérről, gennyel, könnyel írva. Roppant számoszlop a Tartozik oldalán. M-mit tegyek akkor? Mit te-te-tegyek? (Csöngetés, mely a monológ végéig többször ismétlődik.) Bármelyik pillanatban kinyithatom az ajtót. Így hát akármegdig halogathatom. De majd ha kinyitom, s belép a kézbesítő, rámerdek a számoszlopára s egyetlen tételre sem emlékezem. Az alattvaló végső fegyvere a felejtés. Sorra elfelejtem szükség esetén minden tettemet, s ez nem is lesz nehéz, hisz minden tettem mások tettele volt. Elfelejttem még a nevemet is. A felejtésemet is elfelejttem. Agyam akár egy ma fogant embrióé. A számla nem lesz kikézesíthető. Hivhatnak akár Töbiásznak is. A redőny lezuhom, elsötétítem összegyűjtött ablakaimat. Most már hadarhatok, dagoghatok is. halhatatlanságom mindenképp biztosíva. Lelkiismeretem tisztá. Valóra váltottam belső lehetőségeimet. Jól gazdálkodtam a rám bízott talentummal. (Éddigieknél élesebb csöngetés.)

ASSZONY:

A postás ma párnás borítékba egy kazettát hozott. A borítékon nem volt feladó. Ahogy hallgattam a hangját, elbizonytalanodtam. Remélhetem-e, hogy megbomlott, összeroppant? Vagy talán azt jelent-e a küldemény, hogy nem él már? És hogyha nem él: mi változik akkor? Megvált-e hat-e, ami meglőrtént már? En nem tudok feleljeni.